

Wprowadzenie

Przedstawiamy Państwu dwudziesty ósmy numer naszego czasopisma „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” przygotowany przez Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Biuletyn został zapoczątkowany w ramach realizacji projektu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej: „Wspieranie kształcenia kadr dla potrzeb rozwoju regionalnego na kierunku gospodarka przestrzenna w specjalnościach zamawianych u Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego”, którego wykonawcą był nasz Instytut. Po zakończeniu projektu staraniem dyrekcji Instytutu oraz przy wsparciu środków finansowych Wydziału Nauk Geograficznych i Geologicznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu podjęto skuteczną próbę kontynuacji tego wydawnictwa. Należy podkreślić, że biuletyn znajduje się na liście B czasopism punktowanych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego. W ramach współpracy międzyuczelnianej trafia do bibliotek wszystkich ośrodków akademickich w Polsce. Jest również rozsyłany do wszystkich urzędów marszałkowskich.

Niniejszy tom biuletynu jest przygotowany w konwencji Varia. W jego strukturze wewnętrznej można wyróżnić dwie zasadnicze części. W pierwszej zebrano opracowania odnoszące się do różnych wymiarów procesów rozwojowych zachodzących na poziomie lokalnym i regionalnym. Druga część zawiera zbiór analiz dotyczących absorpcji środków europejskich i jej konsekwencji dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Tom rozpoczyna artykuł autorstwa Michała Dolaty pt. „Współczesne problemy rozwojowe Niemiec Wschodnich – perspektywa regionalna”, w którym autor podejmuje próbę określenia i charakterystyki najważniejszych współczesnych społeczno-gospodarczych problemów rozwojowych występujących w Niemczech Wschodnich. W opracowaniu przestrzenny zakres analizy obejmuje obszar byłej Niemieckiej Republiki Demokratycznej, określanej w oficjalnej nomenklaturze niemieckojęzycznej mianem nowych krajów związkowych (niem.: *Neue Bundesländer*). Jak stwierdza autor, od ponownego zjednoczenia Niemiec w 1990 r. obszar ten jest areną ciągłej transformacji, która ze względu na swoją intensywność i skalę nie ma precedensu w całej Europie Środkowo-Wschodniej. W tym bardzo interesującym tekście dokonano analizy problemów rozwojowych Niemiec Wschodnich z perspektywy regionalnej. Jej celem jest wskazanie na przestrzenne zróżnicowanie nateżenia zarówno pozytywnych, jak i negatywnych następstw procesów transformacyjnych w wybranych regionach. Przedmiotem szczególnego zainteresowania autora jest sytuacja na rynku pracy, tendencje demograficzne oraz przekształcenia struktur miejskich, w tym procesy kurczenia się miast i zjawiska metropolizacji przestrzeni. W drugim artykule pt. „Strefy aktywności gospodarczej w teoriach rozwoju lokalnego” Bartosz Wojtyra dokonuje identyfikacji miejsca lokalnych stref aktywności gospodarczej w teoriach rozwoju

lokalnego. W tym celu autor przeprowadza studia literaturowe funkcjonowania obszarów, na których wspierana jest przedsiębiorczość, próbując ustalić teoretyczną zasadność i celowość tworzenia stref aktywności gospodarczej. Korzystając ze zgromadzonego materiału, autor podejmuje również próbę sformułowania definicji stref aktywności gospodarczej i odniesienia jej do pojęcia specjalnej strefy ekonomicznej, wskazując na zasadnicze różnice między ich funkcjonowaniem. Kolejne opracowanie przygotowane przez Agnieszkę Piotrowską-Piątek pt. „Szkoły wyższe jako czynnik rozwoju regionalnego”, zawiera analizę szkolnictwa wyższego jako czynnika rozwoju regionalnego. Autorka na tle syntetycznych rozważań dotyczących istoty i mechanizmów rozwoju regionalnego omawia rolę uczelni polegającą na kreowaniu miękkich czynników rozwoju regionalnego. Ponadto, wskazując na mnogość ról, jakie pełnią szkoły wyższe, szczególną uwagę zwraca na rozwój infrastrukturalny uczelni jako przejaw włączania się szkół wyższych w procesy uzupełniania braków infrastrukturalnych poszczególnych terytoriów. Adam Radzimski w artykule pt. „Regionalne zróżnicowanie polityki mieszkaniowej. Przykład programu „Rodzina na swoim”” próbuje udzielić odpowiedzi na pytanie, jakie było regionalne zróżnicowanie pomocy państwa udzielonej w formie dopłat do kredytów hipotecznych w ramach programu „Rodzina na swoim”. Analiza prowadzona jest na poziomie województw oraz miast wojewódzkich Polski. W świetle uzyskanych wyników stwierdzić można, że efekty programu „Rodzina na swoim” wykazują istotne zróżnicowanie regionalne. Zaważalna jest przy tym prawidłowość, że pomoc państwa była większa w dużych miastach oraz regionach o wyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. W konsekwencji, co warto podkreślić, uzyskane wyniki przeczą obiegowej opinii, jakoby mieszkańcy największych miast w niewielkim stopniu skorzystali z dopłat ze względu na niedostosowanie limitów cenowych do poziomu cen rynkowych. Tekst Barbary Maćkiewicz i Pawła Motka pt. „Wyłączenie gruntów rolnych z produkcji rolniczej w aglomeracji poznańskiej” zamyka pierwszą część przedmiotowego tomu. W artykule autorzy poruszają problem wyłączenia z produkcji rolnej fragmentów działek ewidencyjnych, na których realizowane są inwestycje budowlane. Koszt wyłączenia gruntu z produkcji rolnej oraz różnica wysokości stawek podatku rolnego i podatku od nieruchomości powodują, że bardzo często wyłączenie dotyczy jedynie części działki, natomiast pozostały fragment formalnie jest nadal terenem użytkowanym rolniczo, mimo że właściciel najczęściej nie prowadzi na niej działalności rolnej. Taki stan rzeczy ma istotne konsekwencje dla budżetów gmin. Ponadto utrudnia on znacznie ustalenie faktycznej powierzchni użytkowanych rolniczo gruntów. Druga część niniejszego tomu stanowi zbiór analiz procesu absorpcji środków europejskich. Trzy pierwsze opracowania odnoszą się do oceny wdrażania wybranych działań Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007–2013 (PROW). Pierwszy z nich został przygotowany przez Dawida Bałę i nosi tytuł „Zróżnicowanie przestrzenne absorpcji środków UE przez grupy producenckie w województwie wielkopolskim”. Autor dokonuje analizy przestrzennego zróżnicowania absorpcji środków w ramach PROW 2007–2013 przez grupy producentów rolnych z terenu Wielkopolski. Idea działalności grupowej w warunkach polskich, pomimo stworzenia ram prawnych tego typu

działalności, nie zyskała szerszego zainteresowania wśród rolników. W celu zachęcenia ich do tworzenia tego typu struktur instytucjonalnych zwiększających konkurencyjność, wyodrębniono specjalne działanie umożliwiające finansowanie grup producenckich przez 5 pierwszych lat ich działalności. Największą popularność grupy zyskały w województwie wielkopolskim, na którego terenie zarejestrowanych jest ich najwięcej w skali kraju, a jednocześnie przodują one w zakresie pozyskiwania środków unijnych. Należy jednak zwrócić uwagę, że na obszarze województwa zauważalne jest regionalne zróżnicowanie aktywności grup producenckich, które powiązane jest z uwarunkowaniami historycznymi i przyrodniczymi, a którego identyfikacja stanowi cel przedmiotowego opracowania. W kolejnym artykule pt. „Znaczenie działania «Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw» – PROW 2007–2013 dla rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich” Tomasz Groszkowski przedstawia znaczenie rozwoju przedsiębiorczości dla obszarów wiejskich. Autor, na podstawie opracowań i raportów MRiRW oraz ARiMR, przeprowadza analizę wielkości i struktury wykorzystania środków finansowych z działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” w ramach PROW 2007–2013. Analiza obejmuje m.in. zróżnicowanie przestrzenne w układzie regionalnym Polski, a uzyskane wyniki wskazują na niewystarczający poziom skuteczności beneficjentów. Zidentyfikowana liczba negatywnie rozpatrywanych wniosków powinna skutkować, zdaniem autora, analizą powodów takiego stanu rzeczy, aby ograniczyć skalę tego zjawiska w następnych potencjalnych naborach i obecnym okresie programowania 2014–2020. Trzeci artykuł odnoszący się do funkcjonowania PROW 2007–2013 w Polsce został przygotowany przez Jana Wojciechowskiego. W tekście pt. „Aktywność i skuteczność beneficjentów końcowych Lokalnej Grupy Działania Puszcza Notecka w pozyskiwaniu środków europejskich w latach 2007–2013”, autor dokonuje szczegółowej analizy ukierunkowania działań podejmowanych przez beneficjentów końcowych i ich skuteczności. Przedmiotem rozważań jest Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Puszcza Notecka, które funkcjonuje w ramach osi priorytetowej 4 Leader Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013. Beneficjenci końcowi są natomiast podmiotami, uzyskującymi dofinansowanie za pośrednictwem stowarzyszenia. Analiza obejmuje również ocenę zróżnicowania przestrzennego omawianych zjawisk w układzie gmin członkowskich stowarzyszenia w latach 2009–2014. Uzyskane wyniki autor odnosi do zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym zróżnicowania jakości kapitału ludzkiego i kapitału społecznego badanych gmin. Ważnym walorem opracowania jest identyfikacja problemów i sukcesów, związanych z wdrażaniem Lokalnej Strategii Rozwoju. Dwa ostatnie artykuły niniejszego tomu zawierają interesujące studia nad zróżnicowaniem przestrzennym procesu pozyskiwania środków europejskich przez gminy dwóch wybranych powiatów Wielkopolski i znaczeniem tego procesu dla realizacji zadań własnych samorządu terytorialnego. Sylwia Górniak w artykule pt. „Aktywność i skuteczność gmin powiatu konińskiego w pozyskiwaniu środków Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007–2013 na realizację zadań własnych samorządów lokalnego” identyfikuje przedmiotowe zróżnicowania, obejmując zasięgiem analizy 14 gmin powiatu konińskiego. Uzy-

skane wyniki pozwalają określić znaczenie Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007–2013 w realizacji zadań własnych gmin w tym okresie. Natomiast opracowanie Bartosza Siarki pt. „Wykorzystanie środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w realizacji zadań własnych gmin powiatu żnińskiego w latach 2004–2013”, zamykające cały zeszyt, pozwala określić stopień wykorzystania środków europejskich w realizacji zadań własnych przez gminy drugiego z powiatów Wielkopolski – powiatu żnińskiego. W przeciwieństwie do poprzedniego opracowania zakres czasowy analizy jest szerszy i obejmuje dwie perspektywy finansowe unijnej polityki regionalnej – 2004–2006 oraz 2007–2013. Zaprezentowane wyniki pozwalają podsumować dotychczasowe rezultaty gmin powiatu żnińskiego w dziedzinie korzystania ze środków funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności oraz sformułować rekomendacje do zastosowania w bieżącej perspektywie 2014–2020.

Zapraszamy Państwa również do działu Nowości Wydawniczych, w którym prezentujemy najnowsze prace autorstwa pracowników naszego instytutu, których tematyka bezpośrednio wiąże się z problematyką rozwoju regionalnego i polityki regionalnej.

Mamy nadzieję, że włączycie się Państwo w tworzenie kolejnych numerów naszego biuletynu. Zapraszamy i zachęcamy Państwa do nadsyłania propozycji publikacji, informacji na temat nowości wydawniczych, streszczeń wyróżniających się prac magisterskich z zakresu problematyki rozwoju regionalnego i polityki regionalnej, które mogłyby stać się podstawą do przygotowania artykułów w numerze poświęconym debiutom naukowym. Tylko od naszej wspólnej aktywności zależy ostateczny kształt naszego czasopisma, którego kolejny numer trafił właśnie do Państwa.

Redaktor Naczelny
Prof. UAM dr hab. Paweł Churski